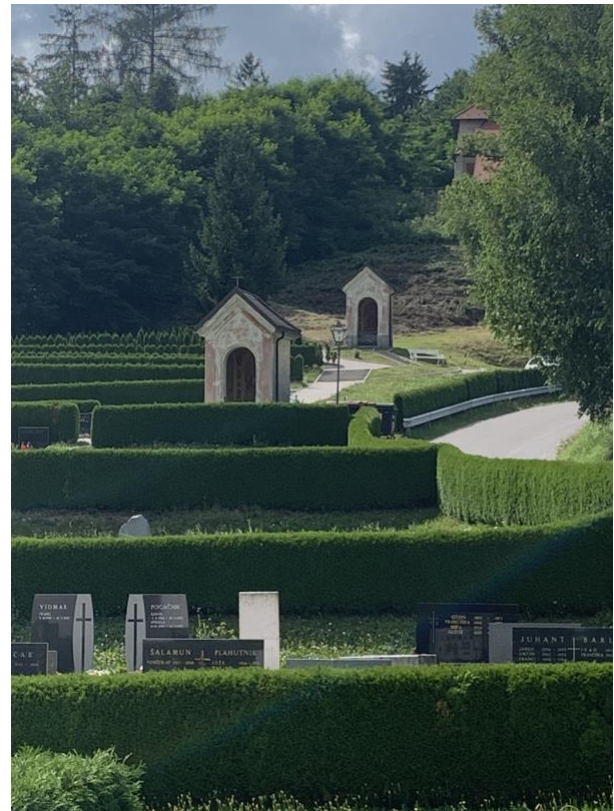

Voor wie ademt

Verhalende gedachten en gedichten bij de dood

Peter Noordhoek

Voorlopige verzameling, 2020
Uitgeverij Meer d>n Nu, Gouda

Ik adem in, adem uit. Adem in, adem uit. En dat altijd maar weer door. En dat geldt, zo mag ik hopen, ook voor de lezer. Voel maar bij uzelf: je ademt in, ademt uit, en zo door. Hoe vanzelfsprekend.

Totdat het stopt.

En dan ben je dood. Wat een vreemd idee om bij stil te staan.

Doe dat maar niet te vaak. Blijf leven, blijf ademen, zo gedachteloos als maar kan. En tegelijk zijn er de momenten dat het goed is, of onvermijdelijk, om bij de dood stil te staan. Dan komt de dood als het ware naast je staan en vraagt de volle aandacht. Dat kan zijn als een familielid sterft, of een vriend, of een vriend van een vriend. Dat raakt, maar hoeft niet altijd diep te raken. Hoe we precies reageren, laat zich niet voorspellen. Aan de dood is niets menselijks vreemd. Zozeer zelfs, dat geen gedicht echt over de dood gaat. Het gaat vooral over onze reactie op die dood. En dat mag. Soms moet dat, of is dat gewoon goed om door te kunnen gaan.

In deze bundel komen een aantal gedichten bij elkaar die ik over heb gehouden aan mijn ontmoetingen met de dood of hoe ik mij dat heb verbeeld, meest in sterk verhalende vorm. Enkele van deze gedichten over ouder worden en overlijden heb ik geschreven rond mijn twintigste, toen ik er absoluut nog nooit mee te maken had (p. 8-9). Het zal mijn manier zijn geweest om de grenzen van het leven te verkennen. Deze gedichten zijn ook te vinden in de bundel 'Over de rand'.

Andere gedichten zijn mijn ervaringen met de dood in familiekring, van zowel mijn schoonmoeder als moeder (p. 4-5). Aansluitend komt een lang gedicht (p. 6) over hoe plotseling de confrontatie met de dood kan komen en hoe anders het is om als een soort graftoerist over een kerkhof te lopen of zelfs door een bericht over een overledene te worden getroffen.

Het eerste en laatste gedicht (p. 3, 10) zijn gedichten die ik heb geschreven en daarna voorgedragen bij het graf van iemand die zonder naaste familie of vermogen is overleden. Als lid van een Gouds collectief van 'dichters van dienst' heb ik deze eenzame begrafenissen mogen doen, waarvoor dank. Later zijn beide gedichten onderdeel van een tentoonstelling geworden in het Huis van de Stad in Gouda, met de foto's van Esther Lammers-Pille als illustratie.

Tenslotte wijs ik nog op één gedicht, het tweede gedicht op p. 4. Het werd geselecteerd voor de bundel 'Troostgedichten' van het initiatief 'Boek en troost' in Gouda en het gedicht heeft naar ik begrijp ook troost gebracht. Ik noem het apart omdat het eigenlijk begonnen is als gedicht bij een verloren liefde

*Ik adem in, adem uit
Ik leef, adem, ben*

Peter Noordhoek

Deze tekst schreef ik op 29 februari 2020, dus pal voor de Coronacrisis. Naar aanleiding daarvan zijn twee gedichten toegevoegd, een naar aanleiding van het overlijden van een collega-dichter aan vermoedelijk Corona en iemand die van ouderdom is gestorven.

Ademtellen (*Johnny uit de Koninginneflat*)

Ik tel mijn ademtellen:
één twee, in uit, één twee
Rustig - één twee,
in uit, mijn adem
Ik leef, adem, ben

En ik weet hoe levend ik ben
Omdat ik zo velen ken
die mij kennen
willen kennen
En als ik ooit ga
dan ook nog kennen

- o -

Aan mijn voeten
Een iemand, een man
Heb hem nooit de hand gedrukt
Hem nooit gekend
Niet vervloekt, niet verwend
Geen biertje met hem gedronken
Niets met hem beklonken
Nooit gegroet

Maar wie had ik dan ontmoet?

Johnny uit de Koninginneflat
was lang eenzaam maar niet alleen
Tegen het einde van zijn leven
was hij behalve eenzaam
alleen nog maar alleen

Gelukkig was er nog een buurman
die van hem een 'goedemorgen' vroeg
Gelukkig was er nog een schoonzus
Die hem vroeg of hij 'nog een bakkie lus'
Of een ander die hem vroeg 'hoe het ging?'
Waarop dan wel steeds vaker 'gaat wel'
Of, eerlijker, 't moet maar zo'
binnensmonds werd gemompeld
't Gaat wel'

Ooit verliet hij zijn dorp
om op alle rivieren te varen
Ooit kwam hij terug
om elke dag met de pont
over de rivier
steeds weer terug naar zijn dorp
en huis te varen

Maar meer en meer bleef hij thuis
verscholen achter zijn computer
achter zijn sigaret en bier
Totdat uiteindelijk na
te veel
te korte
ademtellen
de longkanker hem zou verteren
En hij een pont nam
waarmee hij nooit meer
naar huis terug kon keren

Wij allen zijn soms teleurgesteld in het leven
Maar zoals Johnny gelukkig zelden
Toch, of juist daarom, had ik hem
misschien moeten ontmoeten
om wellicht met hem een
biertje te drinken
Of er gewoon even te zijn

Daarom dank aan iedereen
Die wel bij hem is geweest
Die hem taart gaf op zijn verjaardag
Zijn tuin heeft opgeknapt
toen hij dat zelf vergat
In zijn hand heeft geknepen
toen hij in het ziekenhuis lag
Aan ieder, dank

- o -

Ik tel mijn ademtellen:
één twee, in uit, één twee
Rustig - één twee,
in uit, mijn adem
Ik leef, adem, ben

Zo weet ik hoe levend ik ben
Nu ik hier bij Johnny sta
Zo waardeer ik hoe ik zelf
in het leven sta
Nu ik hier bij Johnny sta
Dank je, Johnny
Als je ergens bent, ken ik nu je naam
en ben je bij mij een beetje thuis

Dichter van dienst, juni 2019

We waken

De huid grauw, de handen klam
een polsslag fluttert, adem rochelt
onder een strelende, warme hand

Rauwe ogen, slappe haren
opengevallen mond en vale lippen
worden vol geduld gedept, bevochtigd

We waken, wachten, gapen, waken
vier volle dagen en één nacht lang
tot adem stokt en liefde blijft

Je leeft met je gedachten

Je leeft met je gedachten
verwerkt ze, verwerpt ze
aanvaardt ze en soms ...

wil je ze je verdriet laten verzachten
dat je steeds weer bij je draagt
en dat je met spelletjes in je geest
gebruik makend van alle woorden
die je in geleerde boeken leest
toch weer bij de lege plekken brachten
waarin alles dat aan haar denken deed
vergaard werd en bij aanraking verdwenen bleek
slachtoffers van onbeheerste machten

die heersen in de gedachten waarin je leeft
en die je verwerkt
 verwerpt
 aanvaardt en steeds ...

haar beeld terugbrengen in je geest

Kleuren door de takken

Het is in een bos waarin tak van
boom, blad van kroon weggetrokken
is en mist haar struikeldraden legt,
dat ik losse bladeren wegveeg
van de grond waarover ze liep
- als maar heen en weer,
heen en dan weer weer -
en ik toch weer blauw en groene
kleuren zie, knipsels uit een van de jurken
waarin ze vroeger
gebruind de zomer vierde

En het is als de takken van die kale bomen
tegen mijn ogen slaan, dat ik aan een
hogere tak haar hanger weer zie
hangen:
een gouden wereldbol met daarin
klein en zwart-wit onze kinderfoto's
En dat ik dan omhoog reik
en die hanger weer zo lang in mijn hoofd
zal laten hangen als mijn eigen
takken mij kunnen dragen

Als ik mij dan verbeeld dat bedruppelde
spinnenwebben weer tennisrackets worden,
natte takken tentstokken zijn
en een laatste struik een Volkswagen kever wordt
vol door haar gereden tieners
op weg naar strandverhalen
Ja dan zie ik haar weer: zo
sportief, elegant, zo zonnig zeker

En als dan tot slot de klamme mist
waarin ze liep en dwaalde
optrekt om een huis te tonen
bij kreek en kerk waar
zij een gezin, een drukke praktijk
en een soort zoete inval ronde
wordt het weer warm, breekt
haar leven door op
al die momenten dat ze er was
voor hem, voor ons en allen

Dan zie ik haar zoals ze gaat
In de zon van mijn geheugen
Partner, moeder, regelaar
Vriendin en vriendenverzamelaar
En net als bij ons allen
met meer kleuren
dan zich in kale takken vangen laat

Banken

We waren standaard toeristen
In een klein stilzoning stadje
aan de voet van bergen
in nog onontdekt Slovenië
We dachten dat de Sound of Music
hier opgenomen moest zijn
Want nergens kon je sneller
van een alpenwei
naar een klooster
dalen

En toen dus klokken van klooster en
kerken samen begonnen te klinken
zochten we op het gehoor gehoorzaam
naar die kortste weg
in de vorm van een voetpad
langs een overgang van bomen
rotsen en een verborgen reeks kleine
banken - fijn voor geliefden, zo zei ik nog -
naar een plek waar een heg even week en
wij naar voren stapten ...
in een begrafenis

De priester stond met de familie bij het open graf
met om hem heen nog veel meer mensen
allen bevroren in het moment. Wij waren de enige
aan de andere kant van het graf.
Wat doe je dan?
Ook wij bevroren, bogen het hoofd
en prevelden mee toen in het Sloveens
waarschijnlijk het Onze Vader werd gebeden.
En we bleven eerbiedig, nee, betoverd
staan toen in de zon vier mannen a-capella een lied
gingen zingen en daarna, van verder af,
een viool ging spelen dat, omdat tegelijk
twee vlaggen droef over het graf werden gehangen,
mogelijk een groet van of aan het vaderland was.
Toen was het klaar en begon wat wij ook zo goed kennen:
het in groepjes, eenlingen en paren
afscheid nemen bij het graf.
En wij, wij dropen af.

Later zochten we alsnog de ingang.
Gelukkig zei iemand 'Dob're Dan', een simpele groet.
Het deed ons goed en we deden wat iedereen doet
die als toerist en niet als rouwende komt:
het geheel en het detail zien, alsof de reden voor elk graf
alleen een verhaal is en er niet persoonlijk toe doet.

En zelden zagen wij een plek die meer verhalen vertelde
De glooiende graven genesteld boven stad en onder bergen
De ingetogen stenen, overal beheerst bedekt
door bloemen en planten. Elke steen een helder verhaal
Met bomen er omheen die met hun brede en smalle kronen
hun wachtende, troostende rol zo goed leken te kennen.

Vol van zon en indrukken wilden we weer terug naar de wereld gaan,
toen een app van mijn zus mij wist te vinden
Mijn moeder zou vandaag jarig zijn geweest
Haar foto keek mij aan.

We hebben de bankjes weer gezocht en gevonden.
Ze zijn er niet alleen voor verliefden
maar ook voor rouwendes geplaatst
Waar het dan alleen om de ander
en die ander in jouzelf nog gaat

Aan de maan

Er is in de dagen
avonden
dat ik stil
aan haar zijde
heb gezeten
iets van de vragen
die er nog lagen
en wij beiden zagen
beantwoord tussen ons
En in de woorden
die wij spaarzaam spraken
was een vrede gelegen
die ooit eens draaglijk
maken zal
wat ik nu
in dit diepe levensdal
niet dragen kan
niet dragen zal

Woede
tegen het domme lot
Woede
die mijn hart verrot
Waanzin
zeg ik aan de maan
Weerzin
tegen een leven
wat een leven
die ons zo'n dood
heeft aangedaan

Alles wat ik zeg
heeft de uitgeholde
uitgekauwde
klank van het cliché
Maar als ik dit alles
zeg
En toch die uitgesleten
beelden
in mijn woorden
leg
Dan is het mijn waanzin
weerzin
woede
die maakt dat ik dit -
dit alles -
als allereerste enige
persoonlijke
waarheid
zeg
Weerspreek mij niet!

Oude man

Levendig en zoveel levens geleefd
Vol jaren van jagende dagen
En toen het al voorbij was
Heb ik jou alsnog voorbijgestreefd
En leef ik in deze laatste levensdagen
Met wat in jouw gedachten geschreven was

Noten op lange dagen
Op, neer en langzaam vertragend
In dalen en op ladderheuvel
Zetten hardgestreept daartegen
Rare opgezweepten vragen
En kort maar zeer ver dragend
Uitroeptekens voor gek gekeuvel
Nooit boven murmels uitgestegen

In zacht licht voor een raam gezeten
Heb ik alles op een rij gezet
En weer heerlijk dom dooreengegoid
Jij hebt natuurlijk steeds geweten
Dat als je ooit niet op me let
Alles toch weer wordt verstrooid

Heerlijk gek op jou vergeekt. Nog steeds!

Voor Peter Hak (1951 – 2019)

Beste Peter, naamgenoot,

Tot gisteren wist ik niet dat je bestond
Tot voor altijd weet jij niet dat ik bestond
Terwijl we toch door dezelfde straten liepen
Jij met je Labrador, ik met mijn gehaaste stappen
en we allebei iets te bieden hadden
- jij je praatje, ik mijn gedichtje –
iets dat we beiden wellicht
gewaardeerd hadden in elkaar.

Ik gok er maar op dat we elkaar gevonden hadden
in onze liefde voor de stad:
van Markt tot Westerkade
van Kleiweg tot IJsselkade
van Korte Akkeren tot lange Lage Gouwe

Ik gok er maar op dat we beiden gewaardeerd hadden
hoeveel je broer om jou gaf
Kinderen uit een gezin van negen
Soms elkaar tot last, uiteindelijk tot zegen
Want de herinnering aan wat ooit
een familie was, overwint wat
welke ziekte ook probeert te breken

En wat blijft, zijn de herinnering aan een fijne man
Met wie je altijd een praatje maken kon
En op wie je eigenlijk niet boos kon worden
Of bezorgd over worden
Die zijn eigen leven leefde
Met zijn camper naar Scheveningen sjeesde
En misschien wel soms een liefje had

En als het dan toch misging, zei hij: 'Ik doe het zelf'
en hield zo elk verwijt dicht bij zichzelf
Dat is geen man om kwaad op te worden
Misschien zelfs iemand om jaloers op te zijn
Want wat we zo vaak zoeken bij de ander
vinden we uiteindelijk bij onszelf
We nemen allemaal onze schulden mee
Maar was hij daarmee anderen tot last?
Ik zou het niet weten, maar vermoed van niet
Dit mag in ieder geval een moment zijn
voor een groet, een glimlach of verdriet

Dichter van dienst, oktober 2019

Dag dichteres

Dag dichteres
Dag collega ambtgenoot

Je bent er niet meer
Plotseling dood

Ik heb je polderdichter zien worden
Jij hebt mij stadsdichter zien worden

Ik kende je niet goed, wel je gedichten
Jij kende mij niet goed, wel mijn gedichten

Ik zag iets dat onzeker was in jou
maar niet in je gedichten
Ik straal zekerheid uit, zeggen ze
maar zie dat niet in mijn gedichten

Het elkaar kennen van gedichten
moet nu genoeg zijn
voor wat het is geweest
de woorden die je schreef
hebben het meeste te zeggen
over hoe je hebt geleefd

Ik groet je, dichteres
Collega ambtgenoot
Je was een ware dichter

*Peter Noordhoek
stadsdichter Gouda 2020-2022
Bij de begrafenis van Julia van Ipenburg
polderdichter 2017-2019*

15 mei 2020

Vandaag overleed iemand aan ouderdom

Er was geen doodsoorzaak
Het noemen waard
101 jaar oud
Overleden in haar slaap

Hartfalen, kanker
Alles ging aan haar voorbij
Van Corona is ze zich
niet bewust geweest

Het moet gezegd
Ze had ook niet veel meer
in haar geest

Voor de statistieken
telt ze niet mee
Maar misschien
heeft ze prachtig geleefd